

Zastávka první: TAJEMSTVÍ POMNÍKU

Žulový pomník obětem světové války v Mutějovicích ukrývá tajemství. Uvnitř jsou uloženy schránky s hlinou čtyř bojišť první světové války, kde bojovaly československé legie, a to Zborova (Ukrajina), Avaly (Černá Hora), Doss Alto (Itálie) a Vouziers (Francie). Schránky jsou v otvoru v zadní straně monumentu, hlína ze Zborova nahoře, pod ní hlína z Vouziers, vedle k východu hlína z bojiště Avala a k západu hlína z Doss Alto. Původně bylo v pomníku, slavnostně odhaleném roku 1928, jen pouzdro s trochou země od Zborova, neznámějšího bojiště československých legií, hlinu ze tří dalších míst, uzavřenou do plechové, zasklené schránky, přidali dovnitř místní legionáři 28. října 1934 při oslavách 16. výročí samostatnosti Československa.

Čím Mutějovice i další vesnice (především Hředle) pod vrchem Džbánem, středobodem tohoto kraje, upoutají na první pohled, jsou stavby (domy, hospodářské budovy, ohradní zdi) z neomítané opuky, často doplněné o detaily z režných cihel. Tato osobitá architektura z 19. a počátku 20. století nemá v Česku obdobu. Zpočátku se tak stavěly především hospodářské budovy (stodoly, sušárny), později také obytné domy.

Většina velkých patrových domů, některých až městského charakteru, je z druhé poloviny 19.

století. Pro své architektonické i urbanistické (zachovaly historický půdorys a skladba zástavby jádra vesnice kolem středověké návsi) hodnoty byly Mutějovice navrženy k prohlášení za venkovskou památkovou zónu. Pohled od pomníku obětem války na dům čp. 13 s kostelem svatého Václava v pozadí patří k nejpůsobnějším obrázkům vesnic Poddžbánska.

Mutějovice jsou jedním z tradičních středisek chmelařství na Rakovnicku. Podle dosud známých pramenů sahají dějiny zdejšího chmelařství do poloviny 17. století, pravděpodobně jsou však starší. V současnosti se chmel v katastru Mutějovic pěstuje na ploše 67,8 hektaru (2006).

to pravé!

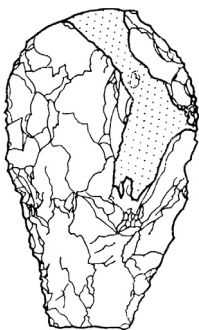
Tím pravým suvenýrem z Mutějovic je osobitá keramika z hrnčírny Jiřího a Daniely Duchových v usedlosti čp. 45 (na návsi asi 50 m od křižovatky u kostela na levé straně směrem k vzdálenějšímu konci návsi). Součástí prodejní expozice výrobků hrnčírny (užitková a dekorativní keramika, repliky historických nádob, experimentální keramika atd.) je soukromá sbírka české keramiky pálené v pecích na dřevo.

Otevřeno po domluvě (zvoňte u vstupních vrat nebo volejte předem na telefon 313 575 545, 607 882 954, 723 654 382)

Popis trasy

(Trasa je určena především pro pěší turisty, na kole je část trasy mezi Čertovým kamenem a lomem Třeboc místy velmi těžko sjízdná až nesjízdná - strmé stoupání k hradu Džbánu, les mezi hradem a lomem Třeboc).

Z železniční zastávky Mutějovice (trať č. 120: Praha - Kladno - Žatec - Chomutov) po pěšině a silnici do Mutějovic, tady ulicí 1. máje (proti sokolovně kříž z roku 1864) na křižovatku u školy (v křižovatce pomník mistra Jana Husa - plaketa na zkameněném kmeni) 0,9. Dále vpravo ulicí Husova na křižovatku před kostelem sv. Václava (novorománský z 19. století na místě starší stavby) 1. Dále rovně přes křižovatku a ulicí Malá Strana k pomníku obětem války 1,1. Dále vpřed ulicí Malá Strana k silnici Hředle - Kounov 1,3. Dále vpravo po zelené pěši KČT 3084: rozcestí do Lhoty pod Džbánem (při rozcestí v zahradě čp. 276 socha Panny Marie z roku 1760) 1,4 - Čertův kámen 2,2 - rozcestí Perun 3,1 (na rozcestí se nenechte zmást směrovkou žluté pěši KČT 6013, která též ukazuje cestu na Džbán, jedná se však o vrch Džbán) - odbočka ke hradu Džbánu 3,9 (odbočka značena dřevěnou směrovkou). Dále vzhůru po pěšině lesem na hrad 4,1. Dále předhradím k JV, okrajem lesa při poli a krátce lesem k lomu Třeboc (vyznačen v mapě) 5,1. Dále severní stranou kolem lomu ke vstupu do areálu a po příjezdové cestě na rozcestí se žlutou pěši KČT 6013 5,4. Dále vpravo dolů po pěši KČT 6013 na rozcestí Perun 6. Dále po známé trase (zelená pěši KČT 3084 a místní komunikace) k železniční zastávce Mutějovice 8,9.

Pěstní klín z Mutějovic (z knihy *Od pěstního klínu k Přemyslově radlici*).

Vybrané spoje ČD (jezdí denně, pokud není uvedeno jinak)

Z Lužné na zastávku Mutějovice (cca 10 min.): 8.48, 11.06, 13.39

Z Žatce na zastávku Mutějovice (cca 50 min.): 8.34, 11.02, 12.41

Ze zast. Mutějovice do Lužné (cca 10 min.): 11.48, 13.24, 15.33, 19.02

Ze zast. Mutějovice do Žatce (cca 50 min.): 11.15, 13.48, 16.40, 18.53

Údaje jsou platné od 10. 12. 2006. Podrobnosti a další spoje hledejte v jízdních řádech ČD, na internetu například na www.idos.cz.

Mutějovice jsou dostupné i po trati č. 126 Rakovník - Louny. Nádraží Mutějovice je vzdáleno cca 3 km od Mutějovic ve směru trasy výletu. Autobusové spoje do Mutějovic a zpět hledejte na www.idos.cz.

Prameny: A. Sedláček - Hrady, zámky a tvrze království českého, díl 8. (II. vydání, 1935), V. Kočka - Dějiny Rakovnicka (1936), T. Durdík, B. Štauber - Památky v nejbližším okolí hradu Pravdy (V: Hrad Pravda, 1995), A. Cechner - Soupis památek v politickém okresu Rakovnickém, II. díl (1913), J. Renner - Průvodce Křivoklátskem a Rakovnickem (1908), fondy SOKA Rakovník a Louny, J. Renner - Rakovnicko a Křivoklátsko v pověstech (II. vydání, 1933), fondy SOKA Rakovník a Louny, H. Lisická - Z českých hradů, zámků a tvrzí (1972), J. Pešta - Encyklopedie českých vesnic, díl 1. (2003), Okres Rakovník - Chráněná příroda (1996), M. Polivková - Urbanisticko-architektonický vývoj a zhodnocení sídla vesnice Mutějovice na Rakovnicku (strojopis, 2006), internet a další drobné prameny.

Průvodce tématickým výletem „Džbán pověstí a tajemství“ vydal v roce 2007 Svazek měst a obcí Rakovnicka se sídlem v Rakovnicku (region@rakovnicko.info). Text a grafická úprava: Roman Hartl (hartl@rakovnicko.info). NEPRODEJNÉ.

www.Rakovnicko.info

PRŮVODCE TÉMATICKÝM VÝLETEM

DŽBÁN POVĚSTÍ A TAJEMSTVÍ.

Z ČETNÝCH PRAMENŮ SEPSAL
ROMAN HARTL

V RAKOVNÍCE 2007.

SVAZEK MĚST A OBCÍ RAKOVNICKA

Zastávka druhá: ČERTŮV KÁMEN

Mohutný křemencový balvan v travnatém cípu v místech, kde ze silnice z Mutějovic do Lhoty pod Džbánem odbočuje zelená pěší KČT 3084, prý na místo, kde leží, přinesl čert. Podle pověsti letěl s kamenem do nedalekých Pnětluk, kde chtěl zavazit studnu, jediný zdroj vody tamních osadníků. Čerta ale zastavilo ranní kohoutí kokrhání, ztratil sílu, kámen upustil a zmizel. Příběh se vypráví v několika obměnách, podle jedné měl spadeno na chrám svatého Petra v Římě, podle jiné mířil do Mutějovic, aby rozbořil kostelík sv. Prokopa u hřbitova. O kameni se také traduje, že byl místem pohanských obřadů a někteří badatelé se domnívají, že mohl mít souvislost s tajemnými megalitickými kamennými řadami u Kounova, vzdálenými o tud tři kilometry severozápadním směrem.

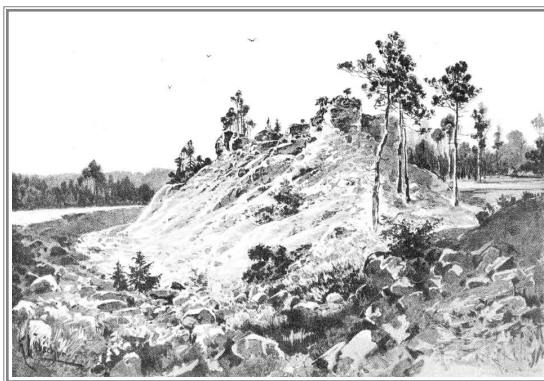
V okolí kamene je několik významných archeologických lokalit, mezi nejzajímavější objevy tu patří nález křemencového pěstního klínu ze starší doby kamenné (250 tisíc let př. n. l., uložen v Národním muzeu v Praze, kopie v historické expozici Muzea T.G.M v Rakovníku), pozůstatky lovecké stanice z pozdního paleolitu (asi 10 tisíc let př. n. l.) nebo zaniklá osada s kovárnou z 11.-12. století. Avšak nebyť badatele Fridricha Hammera (1899-1973) z Mutějovic, který po mnoho let systematicky pátral v krajině Poddžbánska po archeologických pramenech a výsledky svého úsilí předával odborníkům, zůstaly by dodnes zmíněné objevy a mnohé další ukryté v zemi. Než začal, bylo z oblasti Mutějovic a okolí známo jen několik jednotlivých nálezů, jeho přičiněním jsou to desítky nalezišť.

Čertův kámen.

Zastávka třetí: HRAD DŽBÁN

Snad strážní pevností při obchodní cestě, snad královským loveckým sídlem byl hrad Džbán nad průsmykem Vrata u Mutějovic, vystavěný v místech staršího hradiště. Stejně jako účel hradu, není jisté ani jeho původní jméno. Název Džbán je doložen až roku 1631. Vznik hradu datují historici obvykle do první poloviny 13. století, jako pravděpodobného stavebníka

Trosky Džbánu na kresbě K. Liebschera (konec 19. století).

uvádí krále Václava I. Hrad měl nepravidelný půdorys o rozměrech asi šedesát metrů na dél a čtyřicet na šíř. Východní část zpevňovala trojice okrouhlých věží (vzorem Džbánu byly více-věžové francouzské kastely, tehdy nejpokrokovější typ hradů), přičemž zřejmě mezi velkou jihovýchodní a menší prostřední byla vstupní brána, k níž vedl most přes obranný příkop vyhloubený kolem celé stavby a široký až čtyřicet metrů. Nádvoří Džbánu obtácel souvislý pás spojených palácových budov. Z hradu, položeného ve výšce 530 metrů nad mořem, byl rozhled daleko do kraje, jižní obzor tvořil dvacet kilometrů vzdálený hřbet Senecské hory u Rakovníka, severnímu výhledu vévodily sopečné kupy Českého středohoří. Podle dosavadních archeologických nálezů hrad plnil svůj účel jen několik desetiletí a ještě během 13. století byl opuštěn, jeho zánik zapříčinily nejspíše poruchy v podloží. Před devadesáti lety zbývaly z hradu ještě až tři metry vysoké a téměř metr a půl silné zdi paláců i část velké jihovýchodní věže s dva metry silnými zdmi, dnes už pouze nízké kusy zdi a část malé severovýchodní věže. Podobně jako jiné hrady sloužil Džbán v minulosti jako zdroj stavebního kamene, v tomto případě opuky. Těžba tu zpusťovala nejen vlastní hrad, ale i jižní část hradního ostrohu, bohužel právě tu, kde se podle dobových nákresů nacházely nejzachovější pozůstatky paláců a velká věž. Příkrou, několik metrů vysokou stěnu opuštěného kamenolomu návštěvníci hradu často mylně považují za část hradeb, klame je přirozený rozpad opuky podobný pečlivě vyskládanému zdivu. Od roku 1958 jsou hrad a hradiště Džbán nemovitou kulturní památkou.

Jestliže pro historiky jsou dějiny Džbánu stále hádankou, místní tradice má jasno. Podle pověsti dal hrad postavit po roce 1420 Beneš, přezdívaný Svině, muž tvrdého srdce a nelitostný násilník. Džbán svévolně vybudoval na královské půdě a utiskoval odtud lid v okolí. Ve stáří byl donucen vydat hrad králi, který Beneš potrestal a jeho sídlo zbořil. Vypráví se, že ve sklepích zůstaly zapřené poklady a ty hlídá Benešův duch v podobě bílé paní, kterou obvykle doprovází divoká černá svině. Několika odvážlivcům se podařilo k pokladům proniknout, štěstí jim ovšem nepřinesly, touhu po bohatství zaplatili životem. Kromě ducha zlého Beneše se prý na hradě zjevuje přízrak Jasanové paní. Vypráví se, že kdysi dávno přišla na hrad jako smutná nevěsta džbánského ry-

tře, kterého si musela vzít bez lásky. Brzy svému muži porodila dceru, kterou však záhy unesla divá žena z lesů pod hradem. Rytíř ve vzteku obvinil svou ženu, že dítě zmizelo jen proto, že je špatně hlídala a proklel ji. V okamžik, kdy rytíř kletbu vyřkl, smutná paní zmizela, vtělila se do kmene jasanu, který rostl na nádvoří hradu a pod nímž sedávala, když jí na Džbáně bylo nejsmutněji. Spleťtý příběh, který ještě zamotá nová žena, kterou si rytíř přivede na Džbán rok po zřízení smutné paní a své dcery, má šťastný konec. Divá žena dítě vrátí, nová žena, sobecká a chamtivá, nechtěně zlomí prokletí smutné paní, rytíř chamtivou ženu vyžene a s paní z jasanu a navrátivší se dcerou začnou na Džbáně nový, šťastnější život. Přízrak paní z jasanu se prý na Džbáně zjevuje na jaře a říká se, že tomu, kdo ušetří květy stromů, rostoucích v rozvalinách, daruje zlatou minci.

Zastávka čtvrtá: OPUKOVÝ LOM

S trochou štěstí lze ve zdejší opuce nalézt otisky prehistorických vodních živočichů, výjimečně až metrových rozměrů. Podle pověsti, kterou na přelomu 19. a 20. století zaznamenal sběratel Pavel J. Šťastný, jsou to pozůstatky potrawy obra, jenž za nepamětných dob žil v horách, co je dnes známe pod názvem Krušné. S opukovým džbánem chodil k jezeru, které tehdy pokrývalo celé Čechy a nabíral vodu i s živočichy a pil a polykal, dokud se nenasytil. Když obra vyhnali z hor skřítci, utíkal přes jezero dolů k Šumavě a cestou upustil svůj džbán, který v krajině mezi Rakovníkem a Louny leží dosud. „Časem zvětřal, porostl lesem i rádló jej zbrzdilo, v nitru však jeho dodneška nachází se zkamenělé ryby a jiní vodní tvorové, zbytky to hodů obrových,“ uzavírá Pavel J. Šťastný.

V minulosti rozsáhlá těžba opuky na Džbáně (desítky drobných i větších lomů jsou dobře patrné ještě dnes) časem téměř zanikla, poslední lokalitou je lom Třeboc, který provozuje společnost Spongilit ze Hředel. Zdejší opuka, složená z 80 procent z křemene a opálu, je silně porézni a velmi lehká, snadno se opracovává a je vhodná i pro sochařskou tvorbu. Zatímco dříve se používala hlavně jako stavební materiál, dnes se těží především jako dekorativní kámen a k opravě historických památek. Do lomu je vstup zakázán.

Už víme, že nejzachovější soubory jedinečné opukové architektury vesnic pod Džbánem jsou v Mutějovicích a Hředlích, zbývá ještě představit zřejmě nejpůsobivější opukovou stavbu tohoto kraje. Je jí kostel sv. Markéty v Kroučové (4,5 km po žluté pěší KČT 6013 a silnici), novogotická stavba z neomítané opuky, vybudovaná v letech 1904-5. Z opuky je také oltář kostela. Přírodním divem je pak o 4 kilometry severněji dva kilometry dlouhý opukový sráz u Pochvalova, takzvaná Pochvalovská stráž, od roku 1989 národní přírodní rezervace (mimo cesty vstup zakázán).

Z opuky vznikla také řada významných uměleckých děl minulosti, například Šternberská madona (kolem roku 1400) nebo náhrobek krále Přemysla Otakara I. v chrámu svatého Víta na Hradčanech (1377). Z opuky byla i téměř celá románská Praha a byla to právě nažloutlá barva opuk, podle které se Praze začalo říkat „zlatá“.